

گفت و گو

گفت و گو با دکتر اسدالله آزاد

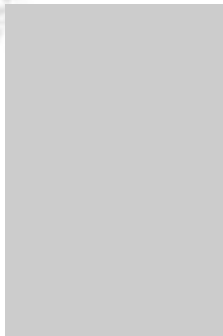
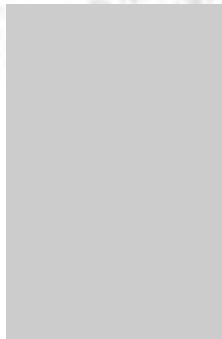
دانشیار گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی

○ گفت و گو: عبدالرضا نوروزی چاکلی
عضو هیأت علمی دانشگاه شاهد

اشاره :

دکتر آزاد از اساتید پیش‌کسوت ایران، هم‌اکنون در گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی مشهد به تدریس اشتغال دارند. از آنجا که سالهاست جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران از آثار و خدمات ارزنده ایشان که قریب به ۱۲۳ عنوان اعم از کتاب، مقاله، طرح پژوهشی و سخنرانی‌های علمی است، استفاده می‌کند لازم دانستیم تا با فعالیت‌ها، آثار و دیدگاه‌های این استاد گرامی بیشتر آشنا شویم. شاید بتوان اذعان داشت یکی از بارزترین ویژگی‌های آقای دکتر آزاد تأکید بر آموزش کتابداری و سعی در شناساندن فلسفه این رشته بوده است. بر همین اساس ایشان جهت تأمین منابع آموزشی این رشته، دست به نهضت ترجمه‌ای زدند که شاید در نوع خود در کشور بی‌سابقه باشد و در همین راستا آثار و متون مختلفی را به فارسی برگردانده‌اند. همچنین ایشان اولین استاد دارای مدرک دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی مشهد بوده‌اند.

کتابخانه‌های عصر الکترونیک؛
نقش میانجی از سوی تولیدکننده به مصرف‌کننده

کتابخانه‌ها در عصر الکترونیک نقش میانجی و واسطه ارائه و تحویل مستقیم مواد از سوی تولیدکننده به مصرف کننده را خواهند داشت. کتابخانه‌ها در زمینه سه کارکرد عمده حرفه‌ای کتابداری یعنی گزینش و فراهم‌آوری، سازماندهی و نظارت و تدارک خدمات گوناگون با وضع تازه‌ای روبه‌رو شده‌اند

در خرداد ۱۳۵۰ (همان سال) به سمت کارشناس علوم اجتماعی در وزارت فرهنگ و آموزش عالی آن زمان به استخدام درآمد و همزمان با پذیرش در دوره فوق لیسانس کتابداری دانشگاه تهران به تحصیل ادامه دادم. در سال ۱۳۵۳ این دوره را به پایان رساندم و در دانشگاه آزاد ایران سابق به کار گماشته شدم. از آنجا که در دوره فوق لیسانس یا کارشناسی ارشد کتابداری رتبه اول را حائز شده بودم بورس یا پژوهانه تحصیلی بدست آوردم و در سال ۱۳۵۵ در دانشگاه پیتزبورگ در پنسیلوانیا یکی از معتبرترین دانشگاه‌های ایالات متحده در رشته کتابداری در دوره دکتری کتابداری پذیرفته شدم. در این خصوص شاید لازم به ذکر باشد که گروه کتابداری این دانشگاه توسط آقای دکتر ناصر شریفی اولین استاد کتابداری ایرانی مقیم آمریکا تأسیس شده بود و در زمانیکه ما در آنجا تحصیل می‌کردیم حدود ۱۰ نفر از دانشجویان دکتری کتابداری ایرانی در این دانشگاه به تحصیل اشتغال داشتند. دوره دکتری من دو سال و نیم به طول انجامید و به گفته رئیس وقت دانشکده از نادر دانشجویانی بودم که دوره را در این مدت کوتاه به پایان رساندم. با آنکه در همان جا به اینجانب پیشنهاد کار و استخدام شد، نپذیرفتم و در خرداد ۱۳۵۷ به وطن بازگشتم. اینک اوج نهضت مردمی این امت علیه رژیم سابق بود و من نیز در این سیل بنیان‌کن به حد خود دست به دست آنان دادم. در همان سال پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی و به خواست دانشجویان و

○جناب آقای دکتر آزاد، از آنجایی که آگاهی از گذشته اساتید همواره برای متخصصین یک رشته، دارای نکات ارزنده و جذابی است لطفاً سابقه‌ای از زندگی خود برای ما بیان بفرمائید.

در سال ۱۳۲۶ در شهر زاهدان از مادر زاده شدم. پدرم یکی از پیشکسوتان و بنیانگذاران آموزش و پرورش استان سیستان و بلوچستان و مادرم آموزگار بود. دوره ابتدائی را در سال ۱۳۳۷ و دوره دبیرستان را در سال ۱۳۴۳ در همان شهر به اتمام رساندم. در سال ۱۳۴۴ در دانشگاه ملی ایران سابق در رشته زبان و ادبیات انگلیسی پذیرفته شدم و با آنکه از دانشجویان ممتاز به شمار می‌آمدم پس از یک سال بعلت جو غربزده و تجمل‌پرستی و اسلام‌زدایانه آن محیط از ادامه تحصیل در آن دانشگاه دست شستم و با شرکت در کنکور سراسری کشور و پذیرفته شدن در دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد در این شهر ادامه تحصیل دادم. در سال ۱۳۴۸ از این دانشکده فارغ‌التحصیل شدم و به سبب آنکه دوره آموزش نظام ضمن خدمت را گذرانده بودم بلافاصله برای انجام خدمت سربازی عازم شدم. دوره نظام را در بیرجند گذراندم و اواخر خدمت بود که به سبب فعالیت‌های حین تحصیل دانشگاهی از سوی ساواک دستگیر و در مشهد زندانی شدم. بیش از دو ماه در زندان ساواک نامالیمات را تحمل کردم و سرانجام در سال ۱۳۵۰ برگ پایان خدمت خویش را دریافت داشتم.

همکاران هیأت علمی مدرسه عالی ایران زمین سابق که مرا از افراد متعهد می‌شمردند، بنا به حکم صادره از سوی جناب آقای دکتر علی شریعتمداری وزیر محترم وزارت فرهنگ و آموزش عالی آن دوران به سرپرستی این مدرسه منصوب شدم.

سال ۱۳۵۸ به مشهد منتقل گشتم و در دانشگاه آزاد سابق مرکز مشهد به ادامه خدمت مشغول شدم. متأسفانه در سال ۱۳۶۱ بنا به اتهامات واهی و جو نامساعدی که برخی افراد از خدا بی‌خبر و فرصت‌طلب ایجاد کرده بودند آماده به خدمت و خانه‌نشین شدم. از همان آغاز به این حکم اعتراض کردم و سرانجام با تأیید دیوان عدالت اداری و تحقیق مقامات مسئول در سال ۱۳۶۵ بکار بازگشتم و مدت یکسال به تدریس پرداختم. بار دیگر با کینه و عنادهای بی‌پایه و از سر گرفته شده، از خدمت اخراج شدم. سرانجام در سال ۱۳۶۹ بنا به پیشنهادهای مکرر چندین دانشگاه که نیازمند خدمت من بودند پس از مصاحبه با هیأت محترم ممیزه و گزینش استاد و تأیید آنان به استخدام دانشگاه فردوسی مشهد درآمد.

از دیدگاه علمی صرف‌نظر از نمره‌های بی‌نظیر دوران تحصیل در زمره نخستین فارغ‌التحصیلان دوره‌های عالی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی و از جمله پراثرترین آنها هستیم؛ سیاهه آثار علمی بنده حکایتگر این نکته است. در مدت خانه‌نشینی به کار علمی و حرفه‌ای خود ادامه دادم و نومید نشدم و می‌دانستم که سرانجام ابرهای سیاه فتنه‌انگیزی و تهمت‌های ناروا و آنکهای بی‌اساس کنار خواهد رفت. کار علمی، تجربه مفید و فعالیت‌های حرفه‌ای اینجانب بی‌گمان مورد تأیید استادان این رشته است. از دیدگاه عقیدتی، شیعه اثنی عشری زاده شدم و در این کیش هستم. خانواده‌ام مذهبی و پایبند به اصول و عقاید دین مبین اسلام می‌باشند. به ظاهر وجود چندین روحانی و تأیید افرادی که از نظر اسلامی فعلاً نیز مورد توجه‌اند نظیر استاد سیدجلال‌الدین آشتیانی، استاد واعظ‌زاده، استاد الهی، استاد دکتر علی شیخ‌الاسلامی، استاد دکتر علی‌محمد برادران رفیعی، استاد احمد احمدی و جز آن و شاگرد مرحوم دکتر علی شریعتی بودن و دست زدن به تهیه آثار اسلامی و نگارش مقاله‌ها در مجله‌های مختلف از جمله مجله «مشکاة» آستان قدس رضوی همگی نشان از علاقه قلبی و اعتقاد راسخ بنده به تشیع دارد.

پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی عمده فعالیت‌های اینجانب در زمینه امور اداری، اجرائی، آموزشی و دانشگاهی بوده است؛ نخستین رئیس مدرسه عالی ایران زمین سابق در تهران، رئیس دانشگاه آزاد ایران سابق واحد مشهد، مدیر گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی، قائم‌مقام پژوهشی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد، عضو شورای عالی ویرایش دانشگاه فردوسی، مشاور آموزش آستان قدس رضوی، مشاور کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، برگزارکننده و

مدرس دوره‌های مختلف کتابداری در دانشگاه و دیگر سازمانهای دولتی مشهد، سخنران گردهمایی‌های محلی - منطقه‌ای - ملی و بین‌المللی و تدریس دروس مختلف در مدارس آموزش عالی و دوره‌های عالی سازمانها، محقق و مترجم بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی و مشاور و ویراستار آن سازمان و نیز بنیاد مطالعات پژوهشی عاشورا. اینک نیز جدا از ادامه کارهای پژوهشی و ترجمه و همکاری در زمینه مقاله‌های دایرة‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی کتابخانه ملی ایران، مسئول تهیه مقالات آن در استان خراسان هستم و علاوه بر آن، در دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد و مؤسسه آموزش عالی غیرانتفاعی سجاد به تدریس اشتغال داشته‌ام. از سال ۱۳۷۸ بار دیگر در دانشگاه فردوسی مشهد دعوت به همکاری شدم و همزمان در دوره کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد و دانشگاه امام‌رضا(ع) نیز به تدریس اشتغال دارم و در مرکز خراسان‌شناسی گروه دایرة‌المعارف امام رضا(ع) و آستان قدس رضوی هم افتخار خدمت داشته‌ام.

○ با اینکه امروزه در عصر اطلاعات به سر می‌بریم، هنوز هم مشاهده می‌شود که جامعه از شناخت کافی نسبت به کارکردها و اهداف رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی برخوردار نیست. حال سؤال این است که در آن سالها چه عاملی سبب گرایش و هدایت شما و سایر اساتید کتابداری هم‌دوره شما به رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی گردید؟

بعد از اینکه دوره کارشناسی را به اتمام رساندم بنده و چند تن از دوستانمان که با هم درس می‌خواندیم و همشاگرد بودیم - از جمله آقای دکتر حری - و در فکر گرفتن کارشناسی ارشد بودیم با برخی از اساتید دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد در این خصوص مذاکره می‌کردیم. برخی از آنها و از جمله خانمی که از اساتید آمریکایی بودند بنام خانم شایگی و از استادان بسیار ارزشمند ما در آن دوره بودند به ما چند نفر پیشنهاد کردند که چون شما زبانتان خوب است اگر بخواهید در دوره کارشناسی ارشد و حتی دکتری هم تحصیل کنید در حدی هستید که می‌توانید قبول شوید ولی من گمان می‌کنم رشته‌های تازه‌ای الان در علوم انسانی بوجود آمده و در کشور ما هم کم‌کم شروع شده است و بهتر است که در این دانشگاه‌ها و این رشته‌ها تحصیل را آغاز کنید. حداقل منفعت آن این است که موضوعات این رشته‌ها بسیار نو و بدیع هستند و به هر حال شما جزو اولین کسانی خواهید بود که اگر دوره‌های عالی را به اتمام برسانید می‌توانید جزو پیشگامان این رشته در ایران بشوید. این یکی از علل اصلی بود که ما دوره کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی را آغاز کردیم.

بنده و آقای دکتر حری و چند تن دیگر جزو اولین کسانی بودیم که در دوره کارشناسی ارشد دانشگاه تهران شرکت کردیم. ما هر دو

در دوره‌های اولیه شروع کار خصوصاً از نظر منابع، محدودیت داشتیم. نود درصد منابع را که باید در دوره کارشناسی ارشد در ایران می‌خواندیم به زبان انگلیسی بود و از نظر منابع فارسی محدودیت بسیار داشتیم. اما متقابلاً در آنجا کمیت و کیفیت آثار واقعاً بی‌نظیر بود

بودند و برای طرح احداث کتابخانه ملی ایران نیز از جمع کثیری از صاحب‌نظران و بزرگان کتابداری جهان دعوت به عمل آوردند. در یکی از همین جلسات ما با آقای دکتر ناصر شریفی حضوراً آشنا شدیم. هرچند قبلاً نیز از طریق اساتید خودمان مانند خانم سلطانی، با سابقه ایشان و اینکه ایشان اولین استاد کتابداری ایرانی که در آمریکا اشتغال دارند می‌باشند، آشنا شدیم.

○ در سال ۱۳۵۵ که شما و عده دیگری از دانشجویان کتابداری ایرانی برای تحصیل به آمریکا اعزام می‌شدید، از نظر سطح آگاهی مردم از این رشته،

خدمات و فعالیت‌های کتابخانه‌ای و نقش اطلاعات در تصمیم‌گیری

چه تفاوت‌هایی بین جامعه ما و آمریکا می‌دیدید؟

از آنجا که این رشته به تازگی در دانشگاه تهران پا گرفته بود، بنابراین اطلاعات عامه مردم و دانشجویان از این رشته بسیار کم بود، نیز بعد از اتمام دوره دکتری که به تهران برگشتیم متوجه شدیم هنوز فاصله زیادی بین دیدگاه مردم ایران و آمریکا در خصوص کتاب، کتابخانه و کتابداری وجود دارد؛ در اینجا آغاز کار بود. به هر حال در دوره‌های اولیه شروع کار خصوصاً از نظر منابع، محدودیت داشتیم. نود درصد منابع را که باید در دوره کارشناسی ارشد در ایران می‌خواندیم به زبان انگلیسی بود و از نظر منابع فارسی محدودیت بسیار داشتیم. اما متقابلاً در آنجا کمیت و کیفیت آثار واقعاً بی‌نظیر بود. برای نمونه قبلاً هیچگاه کتابخانه‌هایی با آثار میلیونی ندیده بودیم اما تنها در دانشگاهی که دکتری می‌خواندیم پنج میلیون کتاب آن هم در خود دانشکده موجود بود. علاوه بر این با کتابخانه‌های بزرگ دیگری همچون کتابخانه کنگره و کتابخانه ملی پزشکی آمریکا نیز برای اولین بار روبرو شدیم و این کتابخانه‌ها تأثیرات عمیقی بر نگرش و دیدگاهمان بر نقش این رشته به جای گذاشت که پیشتر در ایران با چنین نمونه‌هایی برخورد نکرده بودیم. عظمت، کیفیت و کمیت موادی که در آنجا وجود داشت به همراه پیشرفت‌هایی که در زمینه استفاده از انواع ابزارها و فنون در آن جا ملاحظه کردیم همگی از فاصله بسیار میان کتابخانه‌های ما با آن جا خبر می‌داد، در آن زمان

قبول شدیم اما بنده به علت همین که عرض کردم دوره نظام خدمت را آغاز کرده بودم، نمی‌توانستم درس را ادامه بدهم و باید اول سربازی می‌رفتم. آقای دکتر حری اول در دانشگاه تهران قبول شدند و بنده دوسال معطل شدم تا دوره نظام را به اتمام برسانم. بلافاصله دوره بعدی، دو مرتبه قبول شدم و وارد این دوره شدم. در مورد شروع کردن این کار، دکتر حری زودتر از بنده شروع به تحصیل در دوره کارشناسی ارشد کردند ولی دوره بعدی که دوره دکتری باشد باز یکسال از ایشان جلو افتادم چون ایشان مریبی شده بودند و در آن موقع اساتید زیادی در دانشگاه

تهران حضور نداشتند و گفتند ایشان باید چند سالی را درس بدهند تا اساتید دیگر بازگردند و سپس ایشان برای ادامه تحصیل اعزام شوند. بنابراین بنده باز این بخت را داشتم که اولین کسی از دانشجویان زبان انگلیسی دانشگاه فردوسی آن دوره باشم که دوره کارشناسی کتابداری را در دانشگاه تهران به اتمام برسانم و بلافاصله نیز از طرف وزارت فرهنگ و آموزش عالی به علت اینکه شاگرد اول دوره خودم بودم برای تحصیل در دوره دکتری اعزام شوم. بنابراین بطور خلاصه می‌توان اذعان داشت دو دلیل اصلی که باعث شد ما به رشته کتابداری روی آوریم اولاً نو بودن رشته بود که از طرف استاد آمریکائی قدیمی به ما پیشنهاد شد و مسئله دوم نیز شوق و علاقه شخصی اینجانب به کتاب، دانستن، علم و دانش بود و عشق به مطالعه این تصور را در من ایجاد کرد که قرار گرفتن در این محیط بر علم و دانش اینجانب خواهد افزود و شاید بتوانم کمکی به سایر دوستان در رشته‌های دیگر در شناساندن آنان به منابع علمی رشته‌هایشان باشم.

○ شما در ذکر سابقه تحصیلی‌تان به آقای دکتر ناصر شریفی به عنوان بنیانگذار گروه کتابداری دانشگاه پیترزبورگ آمریکا اشاره کردید. آیا حضور ایشان در این دانشگاه تأثیری بر گسترش رشته کتابداری ایران و شناخت شما از این رشته داشته است؟

آقای دکتر ناصر شریفی در طرح‌ریزی اولیه ساختمان جدید کتابخانه ملی ایران سهم بسزایی داشتند. ایشان ضمن تأکید بر اهمیت لزوم کتابخانه ملی، مدتی نیز عهده‌دار مسئولیت این کتابخانه

این زمینه‌های پراکنده‌ای که می‌فرمائید خودش انگیزه‌هایی داشته، اولاً بعضی از این‌ها علاقه شخصی خود بنده است.

لازم به ذکر است بارها که با دوستان دیگر صحبت می‌کردیم که اگر من کتابدار نمی‌شدم چه می‌خواندم؟ پاسخ می‌دادم که ممکن بود در درجه اول تاریخ بخوانم یا ادبیات فارسی. این علاقه‌ای بود که من از دیرزمان داشتم. بنابراین یکی از دلایلی که من به این منابع توجه کردم و ترجمه نمودم علاقه شخصی بوده. مسئله دیگر توصیه افراد ارزشمند به خود بنده بود. مثلاً در مورد ادبیات کلاسیک که ترجمه کردم، آقای دکتر یاحقی توصیه کردند که ترجمه این آثار اشکالی ندارد و چرا باید همه منابع اسلامی یا منابع فارسی را خارجی‌ها بنویسند؟ چرا خود شماها ننویسید؟ یا مثلاً کتاب مغولان را که ملاحظه می‌فرمائید، استاد بی‌نظیر، آقای دکتر حائری (خدا رحمتش کند) به بنده توصیه کردند و گفتند بسیار خوب خواهد بود اگر حمله مغولان را از دیدگاه یک چینی هم بدانیم. همچنین کتاب «عرفان عارفان مسلمان» به توصیه استاد بزرگ دنیای ما، استاد آشتیانی انجام گرفت. بنده که در خدمت ایشان تلمذ می‌کردم و درس می‌خواندم، به بنده این کتاب را پیشنهاد کردند و گفتند هرچند که قبلاً ترجمه شده اما چون ترجمه خوبی نبوده اگر علاقه‌مند باشید روی این کتاب کار کنید.

● اطلاع پیدا کردیم یکی از آثار ارزشمندی که شما ترجمه کردید و هم‌اکنون توسط نشر کتابدار زیر چاپ قرار دارد کتابی از پروفیسور حمید مولاناست که تحت عنوان «ارتباطات جهانی یا جهان ارتباطات» می‌باشد. این کتاب بر چه جنبه‌هایی تأکید دارد و هدف از ترجمه آن چه بوده است؟

این کتاب قبلاً توسط مترجم دیگری ترجمه شده است و قبلاً یکبار چاپ شده بود. خود دکتر مولانا از کتاب چندان راضی نبودند. در سمینار کاملیس که در تهران برگزار شد، پروفیسور مولانا این کتاب را به بنده دادند و گفتند که این ویرایش جدید کتاب است که اگر بخواهید کار کنید، چیز جالبی است؛ مسائل نو دارد، مسائلی همچون ارتباط جهانی، اطلاعات جهانی و جهان اطلاعات و نقش آن در سازمان‌های مختلف. بنابراین پیشنهاد خود ایشان بود و من دیدم موضوع نو است و به رشته ما هم مربوط می‌باشد. مسئله ارتباطات یکی از مسائل بسیار مهمش ارتباطات جهانی است. بنابراین باز من دیدم طبق معمول، شکافی وجود دارد که ما اصلاً این اطلاعات را در مورد کتابداری و اطلاع‌رسانی نداریم و پیشنهاد کردم با دوستان همکاران شروع به ترجمه این کتاب بکنیم.

● یکی از آثار ترجمه شما، کتاب «آشنایی با روش تطبیقی در کتابداری» اثر سیم‌سوا می‌باشد. انگیزه شما در ترجمه این کتاب و اهمیت نقش مطالعات تطبیقی در این رشته چه می‌باشد؟
در اواخر دوران تحصیل و زمانی که در فکر نوشتن پایان‌نامه بودیم، استادان ما در آمریکا تأکید می‌کردند که شما سعی کنید کارهای

استفاده از کامپیوتر در کتابخانه‌ها به تازگی آغاز و ما برای اولین بار در آن جا با کامپیوتر main frame کار می‌کردیم. شاید یکی دیگر از بختیایی که دانشجویان کتابداری دانشگاه پیتزبورگ داشتند، داشتن اساتید زبده و صاحب‌نظر کتابداری بود که اکثر آنان در آن زمان از سرآمدان رشته بودند. از جمله ایشان، پروفیسور کنت (Kent) بود که دایرةالمعارف کتابداری را در طی سالهای متمادی تهیه کرد و مسئول گروه کتابداری آن جا نیز بود و این امر اعتماد به نفس فراوانی به ما می‌داد.

● علت اینکه شما ترجمه آثار زیادی را به فارسی در دستور کار خود قرار دادید چه بوده است؟

در تمام دنیا، بیشتر رشته‌های اصلی مربوط به آن کشورهایی است که تولیدکنندگان آن علم هستند. بی‌تردید رشته کتابداری در آمریکا از همه پیشرفته‌تر بوده است. من نیز که همواره علاقه‌مند به مباحث نظری جهت فراهم‌آوری منابع آموزشی رشته بوده‌ام احساس کردم برای اینکه در این راه مؤثر باشم باید به ترجمه این آثار دست‌بزنم و باید در این میان به دنبال اصل‌ها باشم. چرا که هنوز برای تألیف زود بود و رشته ما به فرصت و تجربه بیشتری نیاز داشت اما ترجمه آثار رشته از متون آمریکایی، بریتانیایی و کانادایی به تدریج این فرصت را نیز برای رشته ما ایجاد می‌کرد و اکنون می‌بینیم که چنین نیز شده است و آثار تألیفی بسیار، حتی دایرةالمعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران حاصل زحمات کتابداران این مرز و بوم است.

● به طور کل شما در متونی که برای ترجمه انتخاب می‌کردید چه عوامل و مسائلی را در نظر می‌گرفتید؟

دو نکته می‌شود عرض کرد. یکی، توصیه‌هاست یعنی همکاران علاقه‌مند و دوستانی که در سازمانهای مختلف به عنوان کتابدار کار می‌کنند و بسیاری همکاران و استادان و دوستان خود بنده در کتابخانه ملی برای نمونه، افرادی بودند که توصیه بر ترجمه بسیاری از این آثار می‌کردند.

دومین نکته درواقع آن روندی که خودم در مطالعه‌ای که در دانشگاه انجام دادم، دیدم بسیاری از منابع وجود ندارد یا منابع کمی وجود دارد. بنابراین باعث شد که احساس کنم باید این منابع تهیه شود. اکنون برای نمونه کارهایی که ما در دوره مقطع دکتری دانشگاه فردوسی مشهد انجام می‌دهیم ان‌شاءالله تا دو سه سال دیگر باعث به‌وجود آمدن چند کتاب خواهد شد که کاملاً این شکاف را پر خواهد کرد. شکافی که تا به حال بحثی در مورد کتابداری و اطلاع‌رسانی نه در ترجمه و نه در تألیف در مورد آن انجام نگرفته و این باعث شده که بخواهیم این منابع را برای افراد تهیه کنیم.

● انگیزه شما در تألیف و ترجمه کتب و مقالات غیر تخصصی همچون کتاب دوجلدی «تاریخ تاریخ‌نگاری در اسلام»، «سقوط بغداد و حکمرانی مغولان» و مانند آن چه بوده است؟

امروزه جامعه درخصوص خدمات، از کتابخانه‌ها انتظارات دیگری دارد، یکی از این خدمات ارائه و تحویل مدرک و دیگری پاسخگویی و امکان جست‌وجو در متون است. اگر به گذشته نگاه کنیم می‌بینیم تا سال ۱۹۸۰ برای این خدمات، بر منابع چاپی اتکا می‌شد و به ندرت مواد دیداری و شنیداری و غیرچاپی به این صحنه راه یافته بود. از دهه ۱۹۸۰ به بعد وضع از بنیان دگرگون شد

به پرسش‌ها بهره‌جویند و به متن بسیاری از کتاب‌های مرجع و مجله‌ها به طریق پیوسته دسترسی پیدا کنند. در این شرایط حتی دیگر خرید، اشتراک و مراجعه به کتابخانه‌ها ضرورتی نداشت. بدین ترتیب بعد از سال ۲۰۰۰ تا به امروز نیز کتابخانه‌های سنتی باز هم در حال متحول ساختن خدمات خود هستند و کتابخانه‌ها با ساختار پیشین در بسیاری کشورها در حال محو شدن می‌باشند و آنچه روزبه‌روز بیشتر باقی می‌ماند چند مؤسسه‌ای است که سوابق چاپی گذشته و آثار نایاب هنری را حفظ می‌کنند و این مؤسسات (کتابخانه‌ها) نیز آرشيوهای ایستا و منفعل خواهند داشت نه خدمات اطلاع‌رسانی متناسب با نیازهای روز. بنابراین روند ارتباط الکترونیکی ادامه پیدا کرده است. کتابخانه‌ها در عصر الکترونیک نقش میانجی و واسطه ارائه و تحویل مستقیم مواد از سوی تولیدکننده به مصرف‌کننده خواهند داشت. کتابخانه‌ها در زمینه سه کارکرد عمده حرفه‌ای کتابداری یعنی گزینش و فراهم‌آوری، سازماندهی و نظارت و تدارک خدمات گوناگون

تطبیقی انجام دهید و در این خصوص یکی از اولین چیزهایی که به ما توصیه می‌کردند تطبیق آموزش کتابداری در کشورهای مختلف و مقایسه این‌ها با یکدیگر بود. حتی من در ابتدا طرح پایان‌نامه‌ام (proposal) را درخصوص تطبیق کتابداری ایران و آمریکا به تصویب رسانده بودم که البته بعدها موضوع آن را عوض کردم. دلیل تأکید بر مطالعات تطبیقی این بود که کشورهای پیش‌قدم رشته کتابداری چه کارهایی انجام می‌دهند و این کارها را با کشور خود مقایسه کنیم و با مزایا و معایب آنها آشنا شویم و آن‌ها را مناسب اجرا در ایران کنیم. یکی از کتابهایی که روش تطبیقی را به عنوان یکی از روش‌های پژوهشی، آموزش می‌داد و جزو منابع درسی ما نیز بود و به عنوان راهنمای مفیدی برای انجام کارهای تطبیقی به شمار می‌رود همین کتاب «سیم سوا» بود. بنابراین بنده آن کتاب را که یک کتاب کلاسیک به شمار می‌رفت برای اولین بار ترجمه کردم تا دانشجویان ما در ایران بدانند چگونه می‌توان تطبیق‌های مختلف مبانی کتابداری را در جاهای مختلف و یا سازمانهای مختلف با یکدیگر انجام داد.

○ یکی از آثار ارزنده شما ترجمه کتاب «کتابخانه‌ها و کتابداران در عصر الکترونیک» اثر لانکستر می‌باشد. یکی از مباحث جالب این کتاب درخصوص معرفی نوع و روند رشد خدمات کتابخانه‌ای بوده است. نظر شما درخصوص روند رشد و تحولات خدمات کتابخانه‌ای چیست؟

امروزه جامعه درخصوص خدمات، از کتابخانه‌ها انتظارات دیگری دارد، یکی از این خدمات ارائه و تحویل مدرک و دیگری پاسخگویی و امکان جست‌وجو در متون است. اگر به گذشته نگاه کنیم می‌بینیم تا سال ۱۹۸۰ برای این خدمات، بر منابع چاپی اتکا می‌شد و به ندرت مواد دیداری و شنیداری و غیرچاپی به این صحنه راه یافته بود. از دهه ۱۹۸۰ به بعد وضع از بنیان دگرگون شد. پایانه‌های پیوسته به بیشتر کتابخانه‌ها راه یافت و استفاده از منابع بیرونی بیش از بهره‌جویی از منابع موجود در خود کتابخانه و مواد چاپی اهمیت پیدا کرد. زمانی که منابع الکترونیکی بیرون از محل کتابخانه اهمیت و افزایش پیدا می‌کند و می‌تواند به واقع، بخشی از مجموعه هر کتابخانه به حساب آید، خود نشانی از این واقعیت دارد که کتابخانه به مفهوم سنتی درحال فروپاشی است. روند تلاش‌های کتابخانه‌های سنتی در نیمه دوم ۱۹۸۰ شتاب بیشتری گرفت و پایانه‌های بیشتری به کتابخانه‌ها راه یافت. تعداد منابع پیوسته بر منابع چاپی فزونی گرفت. بیشتر پاسخ از روی منابع مرجع پیوسته، یافت می‌شد. در این حال بسیاری از استفاده‌کنندگان بالقوه کتابخانه‌ها می‌توانستند از پایانه‌های شخصی و قابل حمل استفاده کنند.

از ۱۹۹۵ فرآیند فروپاشی کتابخانه‌های سنتی باز هم ادامه پیدا کرد. استفاده‌کنندگان به یک سلسله از منابع ماشین‌خوان دسترسی پیدا کردند که می‌توانستند از طریق آنها در جست‌وجوی متون و پاسخ

دانشکده‌ای و دانشگاهی بوده است. شالوده مطالعه مستقل کوششی است جهت رهاسازی دانشجو از الزامات کلاسی و پیشروی زنجیره‌واری که در بردارد و جایگزین کردن فرآیند خودآموزی به عنوان تعهدی نسبت به آموزش. علاوه بر این توافق اساسی، که تدریس خشک و رسمی کلاسی به یادگیری نمی‌انجامد، اصل دیگری که در پشت توجیه منطقی مطالعه مستقل در هر سطح آموزشی قرار دارد این اصل روانشناختی آموزشی است که افراد با سرعت‌های مختلف و با وسائل مختلف می‌آموزند.

نتیجه آنکه یادگیری فردی علاوه بر تدریس تنها با موضوعات پیچیده‌ای نظیر انگیزه، درک، درک سازمان و سازوکارهای واسپردی آنها سروکار فراوان خواهند داشت. با حفظ این نکته در ذهن همچنین نتیجه می‌گیریم که مشارکت فعال در یادگیری نسبت به تسلیم انفعالی برتری دارد. امروزه این بحث، گسترش بیشتری پیدا کرده و از ابعاد مختلفی به آن نگریسته می‌شود. در همین راستا امروزه بحث آموزش از راه دور از طریق شبکه‌ها مطرح شده است و هر شخصی می‌تواند با امکانات شبکه‌ای و از راه دور به یادگیری بپردازد. این شبکه‌ها واقعاً می‌توانند یکی از مبانی کار کتابداری از نظر فلسفی باشند و آن اینکه افراد بتوانند در شبکه‌های مختلف از راه دور با یکدیگر مرادوه کنند و نیاز به جای خاص و معینی نداشته باشند.

● یکی دیگر از آثار ترجمه‌ای ارزنده شما که قبلاً توسط انتشارات آستان قدس و در سال جاری توسط نشر کتابدار منتشر شده تحت عنوان «تاریخ و فلسفه کتابداری» اثر موکهرجی است. شما به عنوان مترجم این کتاب بفرمایید اصولاً چه رابطه‌ای میان تاریخ و فلسفه یک رشته و به طور خاص تاریخ و فلسفه کتابداری می‌تواند وجود داشته باشد؟

اساساً فلسفه در واقع به پیشرفت نظری اصول عام در یک زمینه خاص بازمی‌گردد. محتوای فلسفه هر زمینه دانش را اصول یا قوانین آن تشکیل می‌دهد. فلسفه نقش مهمی در ایجاد دانش و پیشرفت آموزش ایفا می‌کند. موکهرجی در همین کتاب می‌گوید: فلسفه، نقطه آغاز نظریه‌سازی است و نظریه‌پردازی برای پروردن اصول و مفاهیمی که به روشن شدن مسائل معرفت‌شناسی یاری می‌کند، ضرورت دارد و تاریخچه در واقع نمود واقعی مباحث نظری و گذشته نقش، اهمیت و لزوم یک دانش است که فلسفه مطرح می‌کند. تاریخچه، نشانه‌ها و واقعیت‌هایی است که فلسفه آن علم در پی اثبات آن است. یکی از نکات مثبت این کتاب که باعث شد آن را برای ترجمه مناسب ببینم قسمت تاریخچه آن بود. به علت اینکه تاریخچه و زمینه‌های مختلف کشورهای مختلف را قبلاً به صورت یکجا و مستقل در کتابی نداشتیم.

● باتوجه به مطالعات گسترده‌ای که درخصوص فلسفه علم داشته‌اید لطفاً رابطه بین فلسفه و علم و پیرو آن نیز فلسفه کتابداری و اطلاع‌رسانی و علم کتابداری و اطلاع‌رسانی را بیان فرمایید.

با وضع تازه‌ای روبرو شده‌اند. دو کارکرد نخست تا حد زیادی اهمیت خود را در عصر الکترونیکی از دست داده و دیگر به گزینش و فراهم‌آوری منابع برای کتابخانه‌ها نیازی نمی‌رود بلکه کار انتخاب از نوع دیگری است. کتابداران به گزینش موادی می‌پردازند که دستیابی به آنها نیاز و تقاضای مشخص و شناخته شده را برآورد نه موادی که از پیش برای رفع نیاز آتی خریداری می‌شود. از نظر سازماندهی نیز وضع دگرگون شده است و همواره تلاش می‌شود تدابیری اندیشیده شود که منابع اطلاعاتی توسط تولیدکننده سازماندهی شود. همچنین بحث انتقال اطلاعات، ابر داده‌ها و همکاری بین کتابخانه‌ای و امکان دسترسی از راه دور به فهرست‌های همگانی و چکیده‌نویسی و فهرست‌نویسی منابع اینترنتی مطرح شده است. نتیجه اینکه رشد سریع منابع اطلاعاتی به شکل الکترونیکی تغییراتی را در خدمات مختلف کتابخانه ایجاد می‌کند که از ارج و ارزش کتابخانه‌های سنتی می‌کاهد و در مقابل به همین اندازه بر قدر و ارزش کتابداری می‌افزاید.

● باتوجه به تغییراتی که در خدمات کتابخانه‌ها و کتابداران اشاره نمودید ارزش و اهمیت جامعه نسبت به نقش متخصصان این حرفه چگونه خواهد بود؟

در این خصوص لازم است اذعان کنم که ماهیت خدمات، تغییر چندانی نمی‌کند بلکه تغییرات در ابزارها و روش‌ها است و از آن جایی که امروزه نیاز به اطلاعات حیاتی‌تر شده است لذا نقش کتابداران نیز اهمیت بیشتری یافته است. کتابداران باید بتوانند در این عصر تولید و انفجار اطلاعات، همان خدمات دیرینه خود نظیر گزینش، فراهم‌آوری، سازماندهی و اشاعه اطلاعات را به بهترین شکل به انجام برسانند به طوری که کاربر بتواند براساس نیاز خود، به اطلاعات دسترسی یابد. این چیزی است که انسان امروز به آن نیاز فراوانی دارد و این در تخصص کتابداران است.

● یکی از آثار ارزنده ترجمه‌ای شما کتاب «مبانی فلسفه کتابداری آموزشی» اثر جان. م. کرایت بوده است. در این کتاب به بحث «مطالعه مستقل کتابخانه‌ای» و «کتابخانه دانشکده‌ای» پرداخته شده که زیربنای فکری اولیه آن، نقش کتابخانه در آموزش و آموزش مستقل می‌باشد. نظر خود را درخصوص این کتاب، موضوعات فوق و رابطه آن با مقوله آموزش از راه دور که امروز مطرح است، بیان فرمایید.

همانطور که پیشتر گفته شد برنامه‌های بدیع متنوعی طی سال‌های گذشته در آموزش عالی پیشنهاد شده تا اثر گسترده یک نظام آموزشی را که سعی در نظارت بر تدریس و یادگیری در محدوده کلاس‌های رسمی دانشگاهی یا دانشکده‌ای را دارد جبران کند؛ طرح برنامه‌ای که به طور مستقیم مشکلات فکری، روانی، اجتماعی و اداری مربوط به تدریس کلاسی را به طور انعطاف‌پذیری برطرف سازد. برنامه‌ای که تحت عنوان مطالعه مستقل و خودآموزی در این کتاب تشریح می‌شود تا حد زیادی مربوط و مناسب کتابخانه‌های

فلسفه از اقسام علم به معنی وسیع آن، یعنی نوعی آگاهی از جهان است. اما این آگاهی با آگاهی که از طریق حس و تجربه مستقیم به دست می‌آید متفاوت است. به همین لحاظ فلسفه در برابر علم به معنی دوم آگاهی تجربی قرار دارد. از زمان‌های کهن کلمه فلسفه را تقریباً مترادف با علم به کار می‌بردند.

فلسفه به معنای خاص خود فقط بر حکمت مابعدطبیعی اطلاق می‌شود که در زبان‌های فرنگی به آن متافیزیک گویند. واژه فلسفه، امروزه در فرهنگ غربیان معنای ویژه‌ای پیدا کرده و منظور از آن معرفت‌هایی است که تولد یافته و رشد پیدا کرده است. فلسفه در همه این موارد به معنای علم است مثلاً فیزیک طبیعت خارجی است و دانشی که ما را با چهره خاصی از این واقعیت آشنا می‌کند. فلسفه علم به حوادث گذشته و به نقد و تحلیل آنها می‌پردازد و از چگونگی توانایی و مرزهای علم بحث می‌کند. فلسفه مخلوطی است از منطق و روش‌شناسی. اگر از نظر تعریف‌ها از قدیم نگاه کنیم افلاطون فلسفه را کوششی برای رسیدن به روشنائی می‌دانست. ارسطو فلسفه را دانشی می‌داند که در جست‌وجوی شناخت اصل‌ها و علت‌هاست. کانت فلسفه را کوششی برای شناخت خواستگاه ماهیت شناسایی و همچنین حدود آن و رابطه مقاصد ذاتی خرد انسان با هرگونه شناسایی می‌داند. نیچه فلسفه را خلق ارزش‌های نو می‌داند. برتراند راسل کار فیلسوف را روشنگری مفهوم‌ها از راه تحلیل آنها می‌داند و از نظر یاس پرس کار فلسفه روشنگری و بیدار کردن انسان است. از نظر معنایی نیز فلسفه از دو ریشه فیلو و سوفیا می‌آید. فیلو پیشوندی است به معنای دوستدار و سوفیا به معنای دانش و فیلوسوفیا به معنای دوستدار دانش. از این رو فلسفه به معنای دوستداری دانایی است.

خواستگاه فلسفه، عشق و مقصد آن شناسایی یا دقیق‌تر شناسایی ذات چیزها یعنی رسیدن به روشنائی است و خواستگاه علم، میل به توانایی و مقصد آن پی بردن به روابط نموده‌ها است و از این رو پیش‌بینی می‌کند.

کار علم بررسی نموده‌هاست و نمود هیچگاه خود واقعیت نمی‌باشد. مقصود علم پیش‌بینی رویدادهاست و نه شناسایی ذات آنها. معنی اصلی و نخستین علم، دانستن در برابر ندانستن است و به همه دانستنی‌ها صرف نظر از نوع آنها، علم می‌گویند. کلمه علم در معنای دیگر منحصر به دانستنی‌هایی اطلاق می‌شود که از طریق تجربه مستقیم حسی بدست آمده باشد. علم در اینجا در برابر جهل قرار نمی‌گیرد؛ بلکه در برابر همه دانستنی‌ها قرار می‌گیرد که مستقیماً از آزمون حسی بر نمی‌خیزد. امروزه مشاهده می‌کنیم که در بسیاری موارد واژه فلسفه به بعضی از موضوعات و نهادها و علم مربوط به آن

افزوده می‌شود. در این حالت معمولاً فلسفه را بیشتر به معنای همان علم می‌گیرند. مثلاً می‌گوییم فلسفه حقوق، فلسفه دین یا فلسفه کتابداری و اطلاع‌رسانی. در این موارد این اصطلاح رسمی با فلسفه اصطلاحی متفاوت است و مقصود آن مبانی موضوع یا نهادی است که فلسفه به آن اضافه شده است. بنابراین اگر ما بگوییم فلسفه کتابداری و اطلاع‌رسانی، در واقع مقصود ما مبانی موضوع و نهادهای این رشته است که فلسفه به آن اضافه شده است. بنابراین امروزه هرگاه از فلسفه کتابداری و اطلاع‌رسانی سخن به میان می‌آید منظور شناخت این علم می‌باشد.

○ با توجه به ضرورت مباحث نظری و شناخت فلسفه هر علم، لطفاً نقش، جایگاه و لزوم فلسفه علم کتابداری و اطلاع‌رسانی را روشن فرمایید.

به طور کل اساس فلسفه هر رشته را نکته آغازی برای نظریه‌سازی و پایه‌گذاری اصول و مفاهیم آن در نظر می‌گیرند. همانطور که قبلاً اشاره شد اساساً فلسفه با اصول مستتر در هر بخشی از دانش، مقاصد، کارکردها و اهداف آن مربوط می‌شود. بنابراین فلسفه و اصول علمی یک موضوع مثل کتابداری نیز با مقاصد، کارکردها، اهداف، اعمال و تجربه‌های موجود در آن وابستگی و همبستگی کاملی دارد. شناساندن نقش، اهمیت و کارکردهای رشته کتابداری به جامعه بدون مطالعه نظریه یا اصول این رشته و به عبارت دیگر بدون شناختن فلسفه این رشته، بی‌معنا خواهد بود. فلسفه کتابداری باید موارد زیر را در برگیرد:

تعریفی از کتابداری، بیان اهداف و مقاصد و روابط آن با سایر رشته‌های دانش بشری.

موضوع فلسفه ما یا فلسفه علم کتابداری و اطلاع‌رسانی تمامی نظریه‌ها، روش‌ها، محتویات علم، روش‌های کشف قواعد یا احکام عقلانی در زمینه اثرگذاری و اثرپذیری بر شرایط اجتماعی بشر می‌باشد.

○ اصولاً امروزه چه زیرحوزه‌هایی در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی مطرح هستند؟

کتابداری و اطلاع‌رسانی زیرحوزه‌های بسیاری را دارا می‌باشد که بعضی از اینها برخاسته از درون این رشته و برخی دیگر برگرفته از رشته‌های دیگر است و بنا به ضرورت به این رشته وارد شده است. جست‌وجوی متونی در بانک‌های اطلاعاتی الکترونیکی و در اینترنت، انباشت و بازیافت داده‌های چندرسانه‌ای، انفورماتیک، نظریه اطلاعات، ارتباطات علمی، خودکارسازی کتابخانه و کتابخانه‌های رقومی، مطالعه درباره استفاده‌کنندگان، تاریخ کتابخانه، مستندسازی موضوعی و جز اینها، امروزه به عنوان زیرحوزه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی مطرح هستند. در این بین بیشتر کارکردهای این حوزه‌ها خصلت عملی دارند

تا جایی که کشورهای دیگر نیز تحت تأثیر آن و مسائل دنیای نوین به تقویت آن به عنوان عنصر ضروری توسعه و پیشرفت پرداختند.

○ به طور کل ویژگی‌ها و مشخصه‌های علم اطلاع‌رسانی را در چند مورد می‌توان خلاصه کرد؟

سه مشخصه اصلی اطلاع‌رسانی را امروز می‌توان اینگونه برشمرد: اول اینکه علم اطلاع‌رسانی ماهیتاً میان رشته‌ایست با این حال این روابط باحوزه‌های مختلف در حال دگرگونیست. تحول میان رشته‌ای هنوز هم خاتمه نیافته است.

دوم آنکه علم اطلاع‌رسانی ارتباطی تنگاتنگ با فن‌آوری دارد. اجبار تکنولوژی به طور کلی موجب تحول علم اطلاع‌رسانی همچون تحول برخی از رشته‌های دیگر و علاوه بر آن موجب تحول جامعه اطلاعاتی شده است. سوم اینکه علم اطلاع‌رسانی دوشادوش برخی رشته‌های دیگر عاملی فعال در تحول جامعه اطلاعاتی است. علم اطلاع‌رسانی ابعاد انسانی و اجتماعی قوی بالاتر و فراتر از فن‌آوری دارد.

○ به نظر شما انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران چه نقشی در بازشناسی این حرفه در جامعه ایران می‌تواند داشته باشد؟

هرچند سال‌ها انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران فعال نبوده اما بالاخره با همت عده‌ای از افراد دلسوز و بدون حتی کوچکترین چشمداشت مادی فعالیت مجدد خود را آغاز کرد و توانست جامعه پراکنده کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران را تا حدی به یکدیگر نزدیک کند و در این بین کارهای مثبتی نیز انجام دهد. اما مسئله مهم این است که از نظر فرهنگی هر کتابداری باید خود را عضو اصلی انجمن بداند و به تقویت آن کمک کند چون تقویت انجمن نهایتاً منجر

به تقویت خود او نیز خواهد شد. اما نکته لازم به ذکر این جاست که اگر انجمن بتواند از نظر حقوقی و ایجاد منزلت‌ها و کارهای حقوقی کاری بکند، بسیار مهم خواهد بود. هرچند نمی‌گوییم کارهایی نظیر ارائه و چاپ نوشته‌های دوستان، سمینار تهیه کردن و مانند این‌ها، چیز خوبی نیست اما کارآمدی اجرایی زیادی در سطح جامعه نخواهد داشت و اگر بخواهد کارآمد شود باید همگی تلاش کنیم تا در قانون، چارچوب‌های حمایتی مناسبی برای آن به وجود آید و بدیهی است این کار نه از عهده یک یا چند نفر ساخته است و نه حتی در این صورت منفعتی خواهد داشت بلکه زمانی نفع خواهد داشت که این نیاز میان همگی کتابداران ایجاد شده باشد. نهایتاً اینکه اگر انجمن بتواند از حمایت‌های قانونی بیشتر برخوردار شود در بالا بردن منزلت کتابداری و حقوق آنان یا سایر نیازهایی که مورد نیاز است موفق‌تر خواهد بود.

○ نقش خود کتابداران در افزایش منزلت اجتماعی این حرفه چه می‌باشد؟

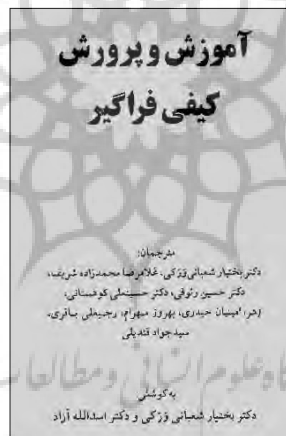
و تعمیم را برنمی‌تابند اما هر کدام می‌تواند مباحث نظری گسترده‌ای را نیز در بر داشته باشند. همچنین در کتابداری و اطلاع‌رسانی از نظریه‌های حوزه‌های دیگر مانند روانشناسی یا جامعه‌شناسی یا مدیریت کارکردی نیز استفاده می‌شود که اینها نظریه‌های علم اطلاع‌رسانی محسوب نمی‌شوند بلکه نظریه‌هایی است که در این علم به کار بسته می‌شود. از جمله این موارد می‌توان به نظریات مدیریت کیفیت فراگیر اشاره کرد.

○ نقش دولت‌ها در تقویت رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی و توجه به اهمیت آن چگونه می‌تواند باشد؟

امروزه بسیاری از دولت‌ها اهمیت این علم را دریافته و بودجه لازم و برنامه‌های کلانی را برای آن در نظر گرفته‌اند. مطرح شدن بحث جامعه اطلاعاتی، نشانگر توجه دولت‌ها به اطلاعات و اطلاع‌رسانی در یافتن اهمیت و نقش آن در توسعه می‌باشد و پیاداست که در این راستا کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی جایگاه و جلوه

ویژه‌ای یافته‌اند. به عنوان مثال در ایالات متحده، قانون سال ۱۹۵۰ باعث تأسیس بنیاد ملی علوم شد و در این کشور اختیاراتی را فراهم کرد. از جمله آنها، تشویق تبادل اطلاعات علمی در میان دانشمندان ایالات متحده و کشورهای خارجی و تحقق اشاعه کامل اطلاعات علمی و فنی که دارای ارزش‌های علمی هماهنگی با علایق ملی بود، می‌باشد. این روند همچنان ادامه یافت تا جایی که طبق قانون سال ۱۹۵۸ آموزش دفاع ملی یا قانون اسپاتنیک به تصویب رسید و این اختیارات را گسترش داد. بنیاد ملی علوم، برنامه‌هایی را برای ابداع روش‌های جدید یا بهینه، از جمله نظام‌های مکانیزه برای دسترس‌پذیر ساختن اطلاعات علمی به انجام

رساند. با این اختیارات بخش‌هایی از بنیاد علوم کشور که پس از تغییراتی چند در نام و اهداف، اکنون به عنوان بخش اطلاعات و نظام‌های هوشمند شناخته می‌شود از ۱۹۵۰ تحقیقات در این حوزه را پشتیبانی کرد. مهم‌تر آنکه در میان مطالعات تغییر تعریف حوزه که بنیاد ملی علوم از آن پشتیبانی می‌کند مطالعات ارزیابی نظام‌های بازایی اطلاعات توسط کران فیلد (cran field) در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ به انجام رسید. همچنین سال‌ها بعد بخش‌های عمده‌ای از مطالب مطالعات اسمارت (Smart) از دهه ۱۹۶۰ تا ۱۹۹۰ و اکنون طرح‌های ابتکاری کتابخانه‌های دیجیتال مطرح شده است. علم اطلاع‌رسانی در ایالات متحده، همچون رشته‌های دیگر به میزان زیادی و با توجه به پشتیبانی دولت توسط شمار زیادی از سازمان‌های حمایت شده و رو به شکوفایی است. به لحاظ تاریخی این پشتیبانی موفقیتی بود که تأثیر اساسی بر ایجاد طرح کلی علم اطلاع‌رسانی و حتی صنعت اطلاع‌رسانی پیوسته مبتنی بر بازایی اطلاعات گذاشت،

در ادامه مصاحبه آقای دکتر آزاد، جهت آشنایی علاقه‌مندان و نیز اطلاع‌رسانی دقیق‌تر فعالیت‌های ایشان، فهرست آثار ایشان (کتاب، مقاله و سخنرانی) ارائه می‌شود.

انتشارات و تالیف دکتر اسدالله آزاد

○ آزاد، اسدالله

الف) فهرست کتاب‌های منتشر شده:

۱. سیمسوا، س.، مک کی، م. شناخت و کاربرد روش تطبیقی در علوم کتابداری. ترجمه اسدالله آزاد. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۱.
۲. کرایست، جان م. مبانی فلسفه کتابداری آموزشی. ترجمه اسدالله آزاد مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۵.
۳. لنکستر، ف. ویلفرید. کتابخانه‌ها و کتابداران در عصر الکترونیک. ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۶.
۴. رایس، کلارا کولیور. زنان ایرانی و راه و رسم زندگی آنان. ترجمه اسدالله آزاد مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۶.
۵. هوث، ادوارد ج. شیوه نگارش و نشر مقالات علوم پزشکی. ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: دانشگاه علوم پزشکی، ۱۳۶۷.
۶. روزنتال، فرانتس. تاریخ تاریخ‌نگاری در اسلام. ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۵.
۷. روزنتال، فرانتس. تاریخ تاریخ‌نگاری در اسلام. بخش دوم. ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۸.
۸. موکهرچی، ا.ک. تاریخ و فلسفه کتابداری. ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۸.
۹. رشیدوو، پی-ئی. نن. سقوط بغداد و حکمروایی مغولان در عراق. ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۸.
۱۰. شیمل، آن ماری. خوشنویسی و فرهنگ اسلامی. ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۸.
۱۱. آریبری، آرتور جان. ادبیات کلاسیک فارسی. ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۷۱.
۱۲. نیکلسن، رینولد. عرفان عارفان مسلمان. ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: دانشگاه فردوسی، ۱۳۷۳.
۱۳. گاردنر، رچارد ک. مجموعه‌سازی: پیدایش، گزینش و گسترش مواد کتابخانه‌ای. ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۷۶.
۱۴. پائو، میراندالی. مفاهیم بازیابی اطلاعات. ترجمه اسدالله آزاد و رحمت‌الله فتاحی. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۷۸.
۱۵. رایس، کلارا کولیور. زنان ایرانی و راه و رسم زندگی آنان، ترجمه اسدالله آزاد. ویرایش ۲. تهران: نشر کتابدار، ۱۳۸۲ (زیر چاپ)
۱۶. موکهرچی، ا. ک. تاریخ و فلسفه کتابداری، ترجمه اسدالله آزاد... ویرایش ۲ تهران: نشر کتابدار، ۱۳۸۲.

همان طور که می‌دانیم یکی از مشکلات کتابداران ایرانی این است که جامعه عمومی کشور، این رشته را نمی‌شناسد و آن طور که باید و شاید از آن آگاهی کافی ندارد. شاید بخشی از این ضعف مربوط به جامعه و مطالعه اندک آنان باشد اما بخش عمده آن به خود ما کتابداران برمی‌گردد. آیا ما انتظار داریم که متخصصان رشته‌های دیگر بیایند و برای معرفی رشته ما، مقاله‌هایی بنویسند و به روزنامه‌ها ارسال کنند تا چاپ شود؟ تاکنون ما چند مقاله ساده در جراید کثیرالانتشار به چاپ رسانده‌ایم که به معرفی فلسفه و وظایف این رشته و نقش آن در توسعه پرداخته و به سادگی و مطابق فهم عموم مطالب خود را بیان کرده باشیم؟

همچنین عامل دیگر، عملکردها و فعالیت‌ها و به عبارت دیگر توانایی‌ها و مهارت‌های ما کتابداران است. اگر کتابداری امروزه انتظار داشته باشد که در عصر مجازی، همان وظیفه دیرین سازماندهی سنتی کتاب‌ها و امانت دادن به شیوه سنتی را به انجام برساند مسلماً دیدگاه جامعه نیز هیچگونه تغییری نخواهد کرد. دیدگاه جامعه زمانی تغییر خواهد کرد که کتابدار در ارائه اطلاعات از آخرین شیوه‌ها و ابزارها استفاده کند.

○ به عنوان آخرین سؤال کلاً چه توصیه و راهنمایی به کتابداران و اطلاع‌رسانان و جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران دارید؟

توصیه بنده به کتابداران و اطلاع‌رسانان اینست که مبانی بنیادی را خوب بخوانند. مواجه شدن با مسایل نوین بدون شناخت انگیزه‌های اصلی و پایه‌ای، موفقیت‌آمیز نخواهد بود. متأسفانه در بسیاری از موارد دیده شده است که ما بدون توجه به بسیاری از مسائل پایه، مسائل جدید و نو را دنبال می‌کنیم و هرگاه در مورد دلیل آن از ما سؤال شود پاسخ‌های بنیادی و پایه‌ای و توجیه مناسبی برای عملکرد خود نداریم. بنابراین اگر بخواهیم آن مسائل جدید و نوین را پیش ببریم و در تولید و سازماندهی و اشاعه اطلاعات موفق باشیم باید مسائل بنیادی و پایه‌ای را جدی بگیریم. مثلاً امروزه بسیاری از دانشجویان بدون دانستن دلیل و هدف اصلی فهرستنویسی و رده‌بندی، به آن می‌پردازند. در نتیجه وقتی جامعه از او می‌پرسد این فعالیت‌ها چه کارایی دارد او نخواهد توانست پاسخ درستی به این سؤال بدهد و در نتیجه انگیزه او ضعیف خواهد شد. حال اگر او به صورت بنیادی آموزش دیده باشد و ضمن آشنایی با تاریخچه، تعریف و فلسفه رشته خود به مطالعه درسی سازماندهی پرداخته باشد به خوبی به این سؤال پاسخ خواهد داد که «شیوه عملیات سازماندهی ممکن است در طول زمان و باتوجه به تغییرات روز در محل‌ها و انواع اطلاعات تغییر یابد اما هیچ‌گاه بشر بی‌نیاز از سازماندهی دانش نبوده و نخواهد بود.»

○ جناب آقای دکتر، ضمن تشکر از اینکه به سؤالاتمان پاسخ دادید، امیدواریم که نکات ارزشمندی که بیان نمودید مورد استفاده جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران قرار گیرد.

تبریز، ۱۳۷۴.

۶. جانسون، دبرا ویلکاکس. کتابخانه‌ها و سوادآموزی. ترجمه رحمت‌الله فتاحی. ویراسته اسدالله آزاد. مشهد، دانشگاه فردوسی، ۱۳۷۳.

۷. فتاحی، رحمت‌الله. فهرست‌نویسی: اصول و روش‌ها. ویراسته اسدالله آزاد. مشهد: دانشگاه فردوسی، ۱۳۷۳.

۸. دینانی، محمدحسین. مجموعه‌سازی و فراهم‌آوری در کتابخانه‌ها. ویراسته اسدالله آزاد. اهواز: دانشگاه شهید چمران، ۱۳۷۷.

ث) فهرست مقاله‌های منتشر شده:

۱. کمپل، ه. سی. «رسانه‌های چندگانه در خدمت مردم». ترجمه اسدالله آزاد. نامه انجمن کتابداران ایران. دوره ۷، شماره ۲ (تابستان ۱۳۵۳) - ۱۹۶.

۲. مک نیل، جانت. «هنگامی که جادو باید پایان پذیرد». ترجمه اسدالله آزاد. آموزش ویژه کتاب کودک. شماره ۲ (پائیز ۱۳۵۳) - ۹۳-۸۵.

۳. لدو، ژاک. «بررسی ایجاد مراکز ملی فهرست‌نویسی برای فیلم‌ها و برنامه‌های تلویزیونی». ترجمه اسدالله آزاد. نامه انجمن کتابداران ایران. دوره ۸، شماره ۱ (بهار ۱۳۵۴) - ۳۶-۶۰.

۴. شرا، جس. «کتابخانه و جامعه». ترجمه نورالله مرادی و اسدالله آزاد. نامه انجمن کتابداران ایران. دوره ۱۰، شماره ۱ (بهار ۱۳۵۶) - ۲۱-۱.

۵. آزاد، اسدالله. «رضایت از کار». نامه انجمن کتابداران ایران. دوره ۱۱، شماره ۲ (تابستان ۱۳۵۷) - ۲۱۸-۲۰۸.

۶. ورنر، گرگ. «نظر کودکی نابینا نسبت به ادبیات کودکان - ترجمه اسدالله آزاد. گزارش شورای کتاب کودک. دوره ۲۲، شماره ۳ و ۴ (آذر و اسفند ۱۳۶۳) - ۲۳-۱۲.

۷. علی، شاهد. «تضاد میان دین‌زدایی در دنیای نوین و نقش آموزش در نگاه‌داری، انتقال و ترویج فرهنگی اسلامی». ترجمه اسدالله آزاد. مشکوه. شماره ۸ (تابستان ۱۳۶۴) - ۱۵۲-۱۶۴.

۸. ماگادو، آناماریا. «چرا برای کودکان می‌نویسیم؟» ترجمه اسدالله آزاد. گزارش شورای کتاب کودک. دوره ۲۴، شماره ۳ و ۴ (آذر و اسفند ۱۳۶۵) - ۳۱-۱۵.

۹. موکهرجی، اجیت کمار. «کتابخانه به منزله نهادی اجتماعی». ترجمه اسدالله آزاد. مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد. سال ۱۹، شماره ۳ (پاییز ۱۳۶۵) - ۳۹۰-۳۷۹.

۱۰. گزارشی از پیش‌نشست «سمینار کتابخانه‌های کودکان در کشورهای در حال توسعه». ترجمه اسدالله آزاد. نشریه علوم تربیتی. سال ۹ شماره ۱-۴ (۱۳۶۵). - ۱۱۰-۱۰۱.

۱۱. پلندرلیت، ه. ج. ورنر، ا. ای. «مراقبت و نگهداری اشیای عتیقه و آثار هنری موزه‌ها». ترجمه اسدالله آزاد. مشکوه. شماره ۱۲ و

ب) کتاب‌های منتشر نشده:

۱. فرانکر، وین اچ، مبانی علم کتابداری برای کمک کتابداران. ترجمه اسدالله آزاد. پیتسبورگ: مدرسه عالی کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه پیتسبورگ، ۱۹۷۴.

۲. بنج، رونالد سی. کتابخانه‌ها و دگرگونی فرهنگی. ترجمه اسدالله آزاد. لندن: کلیوینگلی، ۱۹۷۰.

۳. کسب مهارت‌هایی در بهره‌گیری از کتابخانه: برنامه‌ای خودآموز. ترجمه اسدالله آزاد. نیویورک: مک گراهیل، ۱۹۷۰.

۴. آزاد، اسدالله. سرگذشتنامه موضوعی مشاهیر دانش، جلد اول: علوم پزشکی، ریاضی، زمین‌شناسی، شیمی، فیزیک، گیاه‌شناسی.

۵. سکاوت، اسس. سی. تاریخ تئاتر در آسیا: ترجمه اسدالله آزاد. نیویورک: مک میلان، ۱۹۷۳.

۶. پیت، سی. ای. خراسان و سیستان. ترجمه اسدالله آزاد. ادینبورگ: لند ویلیام بلاک وود، ۱۹۰۰. (فصل‌های ۶ تا ۱۱).

۷. گروه نویسندگان. استفاده از اطلاعات در جهان دستخوش دگرگونی. ترجمه اسدالله آزاد. (زیر چاپ)

۸. وات، ویلیام مونتگمری. حقیقت دینی دوران ما، ترجمه اسدالله آزاد. تهران: نشر فرزانه، ۱۳۸۲ (زیر چاپ)

۹. مولانا، حمید. ارتباطات جهانی و جهان ارتباطات. ترجمه اسدالله آزاد. تهران: نشر کتابدار، ۱۳۸۲. (زیر چاپ)

پ) کتاب‌های در دست ترجمه:

۱. مک‌گری، ج. ج. ارتباط، دانش و کتابدار. ترجمه اسدالله آزاد. لندن: کلیوینگلی، ۱۹۷۵.

ت) فهرست آثار ویراستاری شده:

۱. اتحادیه بین‌المللی انجمن‌های کتابداری. رهنمودهایی برای کتابخانه‌های عمومی. ترجمه رحمت‌الله فتاحی. مشهد: آستانه قدس رضوی، ۱۳۶۸.

۲. قواعد فهرست‌نویسی انگلو امریکن. ویرایش ۲. ترجمه رحمت‌الله فتاحی. مشهد: آستان قدس رضوی، معاونت فرهنگی، ۱۳۷۱.

۳. جهودا، جرال؛ راونگل، جودیت شیک. اصول کار مرجع: فنون پرسش کاوی و پاسخ‌یابی از منابع کتابخانه. ترجمه و تالیف محمدحسین دینانی و عبدالحمید معرف‌زاده. مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۷۳.

۴. زرگر، احمد (گردآورنده). کتابشناسی اقتصاد (طرح پژوهشی شماره ۷۸ مصوب کمیسیون پژوهشی دانشگاه شهید چمران اهواز)

۵. چان، لوئیس. اس. راهنمای ایمرات بر رده‌بندی کتابخانه کنگره. ترجمه رحیم شاه‌گلی. ویراسته اسدالله آزاد. تبریز: دانشگاه

- ۱۳ (پائیز و زمستان ۱۳۶۵) ۱۴۱-۱۵۷
 ۱۲. بکر، عمر عثمان. «روش‌شناسی در علوم اساسی». ترجمه اسدالله آزاد. مشکوه. شماره ۱۵ (تابستان ۱۳۶۶) ۳۶-۵۵
 ۱۳. اوانز، ا.، بورکو، هارولد و پاتریشیا فرگسون. «نقد معیارهای به کار رفته در سنجش کارایی کتابخانه». ترجمه اسدالله آزاد. نشریه علوم تربیتی. سال ۱۰، شماره ۳ و ۴ (۱۳۶۶) ۸۱-۹۹. نیز در: مشکوه، شماره ۱۷ (زمستان ۱۳۶۶) ۱۲۶-۱۳۹.
 ۱۴. سیمون، بئاترس و. «نیاز به دانستنی‌های مدیریت در کتابخانه‌ها». ترجمه اسدالله آزاد. مشکوه. شماره ۱۸ و ۱۹ (بهار و تابستان ۱۳۶۷) ۱۰۱-۱۱۹.
 ۱۵. آزاد، اسدالله «خاورشناسان» مشکوه. شماره ۱۸ و ۱۹ (بهار و تابستان ۱۳۶۷) ۱۶۱-۱۷۱.
 ۱۶. آزاد، اسدالله «شرح و احوال و آثار ریچارد ال نیکلسون». مشکوه. شماره ۲۰ (پاییز ۱۳۶۷) ۱۱۹-۱۳۲.
 ۱۷. عبدالعلی. «بازنگری تفکر عرب جاهلی» ترجمه اسدالله آزاد. مشکوه. شماره ۲۶ (بهار ۱۳۶۹) ۱۰۵-۱۱۸.
 ۱۸. موکهرچی، ا.ک. «آموزش و کتابخانه، دو خدمت همگون». ترجمه اسدالله آزاد. مشکوه. شماره ۲۱ (زمستان ۱۳۶۷) ۲۱۶-۲۲۷.
 ۱۹. ابراین، ریتا کرویز، هالیز، ج - ک. «اقتصاد سیاسی اطلاعات» ترجمه اسدالله آزاد. دانشمند، ویژه‌نامه اطلاعات. سال ۲۸، شماره ۴۱ (شهریور ۱۳۶۹) ۴۷-۵۳.
 ۲۰. حاج بکری، سعد؛ حاج بکری، فهد. «روش‌شناسی کامپیوتری برنامه‌ریزی شبکه فرعی ارتباطی شبکه بین‌المللی اطلاع‌رسانی اسلامی». ترجمه اسدالله آزاد. در: شبکه اطلاع‌رسانی در کشورهای اسلامی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی ۱۳۶۹. ص ۹۹-۱۱۷.
 ۲۱. رویان، بروس «مدل‌های شبکه‌سازی: مقایسه تجربه سه کشور». ترجمه اسدالله آزاد. در: شبکه اطلاع‌رسانی در کشورهای اسلامی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۶۹. ص ۱۱۹-۱۴۰.
 ۲۲. ماسون، جام م.، پیترز روث تی. «علم، فعالیتی انسانی» ترجمه اسدالله آزاد. مشکوه. شماره ۲۲ (بهار ۱۳۶۸) ۹۴-۱۰۷.
 ۲۳. آزاد، اسدالله. «کتابخانه عمومی و توسعه فرهنگی: نظرخواهی». پیام کتابخانه. سال دوم، شماره دو و سه (تابستان و پاییز ۷۱) ۱۱۶-
 ۲۵. مکی، تری، مکی کیتی. «کیفیت‌گرایی: رهبرد دمیگ در خدمات کتابخانه». پیام کتابخانه. شماره ۱۳۷۲، ۶.
 ۲۶. مارگارت ر. مارشال. «کتابدار کتابخانه کودکان و کودک معلول» ترجمه اسدالله آزاد. پیام کتابخانه. سال دوم، شماره اول (بهار ۱۳۷۱) ص ۳۹-۴۷.
 ۲۷. کوزویل، ریموند. «عصر دانش». ترجمه اسدالله آزاد. پیام کتابخانه. سال دوم، شماره دوم و سوم (تابستان ۱۳۷۱) ص ۷۴-۷۷.
 ۲۸. آزاد، اسدالله. «تنگناهای پژوهش در علوم انسانی، نشریه دانشکده الهیات دانشگاه فردوسی مشهد، شماره ۴۵ و ۴۶، پائیز زمستان ۱۳۷۸. ۳۹-۶۰
 ۲۹. آزاد، اسدالله. «نقش اطلاعات در انتقال تکنولوژی» ارائه شده در: کنفرانس تکنولوژی و اطلاعات (۳-۴ تیرماه ۱۳۶۹). تهران: سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، معاونت اطلاعات علمی و نوآوری‌ها، ۱۳۶۹.
 ۳۰. آزاد اسدالله. «اطلاع‌رسانی به منزله فرآیند پرسش و پاسخ». فصلنامه کتاب، دوره ۷، شماره ۳، پائیز ۱۳۷۵: ۱۴-۳۵.
 ۳۱. آزاد، اسدالله. «اهرم‌های مهار و ایمنی نظام‌های اطلاع‌رسانی». فصلنامه کتاب، دوره ۸، شماره ۱ و ۲، بهار و تابستان ۱۳۷۶: ۸-۲۸.
 ۳۲. آزاد اسدالله. «لزوم پایبندی به اصول اخلاقی در اطلاع‌رسانی». اطلاع‌رسانی (ویژه‌نامه نخستین سمینار بررسی نقش اطلاع‌رسانی در تحقیق و توسعه)، دوره ۱۱، شماره ۱، زمستان ۱۳۷۳: ۲۲-۲۹. چاپ شده در: فصلنامه علوم اطلاع‌رسانی، دوره ۱۶، شماره ۳ و ۴، بهار و تابستان ۱۳۸۰.
 ۳۳. آزاد، اسدالله. «دیرینه‌ترین کتابخانه اسلامی موجود، کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی». در: مجموعه مقالات کاملیس ۴ (تهران، ۲۹-۳۱ خرداد ۱۳۷۴). تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۶: ۱۸۰-۲۰۰.
 ۳۴. دیواد سون، ف.ج؛ لینگم، پ. پرتپ. «روشی برای شناخت نیازهای اطلاعاتی کاربران». ترجمه اسدالله آزاد. در: گزیده مقالات ایفلا ۹۶ (چین، ۲۵-۳۱ اوت ۱۹۹۶). تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی تیران، ۱۳۷۶: ۱۲-۳۴.
 ۳۵. کالمون آرودا، ماریا داکونسچائو. «کتابخانه‌ها، فناوری نوین و منابع انسانی» ترجمه اسدالله آزاد. در گزیده مقالات ایفلا ۹۷ (دانمارک، ۳۱ اوت - ۵ سپتامبر ۱۹۹۷) و تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۸: ۳-۱۸.
 ۳۶. میدو، الیس. «چگونه استفاده‌کنندگان از کتابخانه خود را با نقش‌های متغیر سازگار می‌کنند؟». ترجمه اسدالله آزاد. در: فراگام‌هایی در اطلاع‌رسانی (۳). تهران: مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی جهاد سازندگی، ۱۳۷۹: ۱-۲۰
 ۳۷. ولفه میلتنون. «گردآوری مواد علمی از مناطق در حال رشد تنگنای جهانی، راه حل‌های مشترک». ترجمه اسدالله آزاد. در: گزیده مقالات ایفلا ۹۹ (بانکوک، ۲۰-۲۸ اوت ۱۹۹۹). تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۰ و ۱۲-۲۰
 ۳۸. آزاد اسدالله؛ منصوریان، یزدان. «نگاهی به عنوانین پایان‌نامه‌های دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی خاری بین سال‌های ۱۹۹۴ تا ۱۹۹۹» کتابداری و اطلاع‌رسانی خارجی بین سال‌های ۱۹۹۴ تا ۱۹۹۹». کتابداری.
 ۳۹. آزاد، اسدالله «ضرورت برپایی نظام ملی اطلاع‌رسانی در

- ایران» کتابداری و اطلاع‌رسانی، سال ۱، شماره ۲، زمستان ۳۸-۵۳.
۴۰. آزاد، اسدالله. «نقش شعر، داستان و افسانه‌های عامیانه در تکوین شخصیت کودکان و نوجوانان». کتابداری و اطلاع‌رسانی، سال ۱، شماره ۴، تابستان ۱۳۷۷: ۸۷-۱۰۸.
۴۱. کایا، ابرو. «رضایت شغلی کتابداران کشورهای در حال توسعه». ترجمه اسدالله آزاد. در: گزیده مقالات ایفلا ۹۵ (ترکیه، ۲۰-۲۶ اوت ۱۹۹۵). تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۵: ۹-۱۹.
۴۲. آزاد، اسدالله. «کتابداری و اطلاع‌رسانی در عصر حاضر». فصلنامه کتاب، دوره ۶، شماره ۳ و ۴، پاییز و زمستان ۱۳۷۴: ۲۴-۳۴.
۴۳. دیویس، راد. «اینترنت، ابزاری در خدمت کتابداران آسیایی». ترجمه اسدالله آزاد. فصلنامه کتاب، دوره ۹، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۷: ۷۳-۸۷.
۴۴. اوتن، کلوز؛ دبونز، آنتونی. «اطلاع‌شناسی علمی ماوراءاطلاع‌رسانی». ترجمه اسدالله آزاد. فصلنامه پیام کتابخانه، دوره ۵، شماره ۱ و ۲، بهار و تابستان ۱۳۷۴: ۱۴-۲۲.
۴۵. «ابعاد گوناگون میانگنش انسان و کامپیوتر». ترجمه اسدالله آزاد. فصلنامه پیام کتابخانه، دوره ۷، شماره ۱، بهار ۱۳۷۶: ۱۹-۶.
۴۶. کیهانو، میاثو. «بودن یا نبودن کتابخانه‌های عمومی و انقلاب جهانی دانش». ترجمه اسدالله آزاد. در: گزیده مقالات ایفلا ۹۸ (آمستردام، ۱۶-۲۱ اوت ۱۹۹۸). تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۹: ۱۳۷۹.
۴۷. آمنو آپودو، آنورما. «انجمن کتابداران کشورهای مشترک‌المنافع». ترجمه اسدالله آزاد. در: گزیده مقالات ایفلا ۹۸ (آمستردام، ۱۶-۲۱ اوت ۱۹۹۸). تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۹: ۱۳۷۹.
۴۸. آزاد، اسدالله. «طرح پیشنهادی شیوه نگارش نهایی پژوهش». نشریه دانشکده الهیات دانشگاه فردوسی مشهد، شماره ۴۷ و ۴۸، بهار و تابستان ۱۳۷۹: ۲۱۹-۲۲۶.
۴۹. آزاد، اسدالله «جوان مسلمان و کتاب». تابران. سال اول، شماره دو (بهمن و اسفند ۱۳۷۹) ص ۳-۱۰
- ج) فهرست مقاله‌های منتشر شده:**
۱. ویلیامز، جیمز جی، تکنولوژی در کتابخانه‌ها: بررسی مطالعات پیشین. ترجمه اسدالله آزاد.
 ۲. وینگر، هوارد دبلیو. «سیمای کتابداری: جستجوی تاریخی». ترجمه اسدالله آزاد. در هفت پرسش درباره حرفه کتابداری. شیکاگو: دانشگاه شیکاگو، ۱۹۶۱، ص ۲۳-۳۷.
 ۳. اور، ریچارد و دیگران. «تهیه ابزار متودولوژیک برای برنامه‌ریزی و مدیریت خدمات کتابخانه». ترجمه اسدالله آزاد. در روش‌های پژوهش کتابداری. واشنگتن دی. سی. میکو کار دادیش،
- ۱۹۷۰، ص ۱۸۶-۱۹۱.
۴. اوتن، کلاوس، آنتونی دبونز. «بسوی ماوراء علم اطلاعات، اطلاع‌شناسی». ترجمه اسدالله آزاد. مجله انجمن اطلاع‌رسانی امریکا (ژانویه - فوریه ۱۹۷۰) ۸۹-۹۴
۵. ویت، ملوین ج. رهیافت‌های اطلاعاتی. ترجمه اسدالله آزاد.
۶. سایمون، جولیان ل. «مراحل پژوهش تجربی». ترجمه اسدالله آزاد. در روش‌های اساسی پژوهش در علوم اجتماعی: هنر کاوش تجربی. نیویورک: رندوم هاوس، ۱۹۶۹، ص ۱۷۳-۱۹۴.
۷. کبیر، همایون. «علم مردم‌سالاری و اسلام». ترجمه اسدالله آزاد.
- در علم مردم‌سالاری و اسلام و چند مقاله دیگر. لندن: جرج الن وانوین، ۱۹۵۵- فصل اول.
۸. «نیازها و سیاست‌های آموزشی: هدف‌ها و مقاصد». ترجمه اسدالله آزاد. در زیان‌شناسی کار بسته و آموزش و یادگیری زبان‌های خارجی. لندن ادوارد آرنولد، ۱۹۸۴. فصل نهم.
۹. «گزینش مواد زبانی و محتوای دروس». ترجمه اسدالله آزاد. در زیان‌شناسی کار بسته و آموزش و یادگیری زبان‌های خارجی. لندن: ادوارد آرنولد، ۱۹۸۴. فصل دهم.
۱۰. آزاد اسدالله. «فهرست‌نویسی تعاونی یا برنامه ملی انتخاب و تهیه فهرست مواد».
۱۱. آزاد اسدالله. «سرچشمه هفت تنگنای عمده تحقیق در علوم انسانی و اجتماعی و تنگراه‌های گذشتن از این هفت خان». مجله دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه مشهد.
۱۲. ریموند کورزویل. «عصر دانش». ترجمه اسدالله آزاد. فصل‌نامه پیام کتابخانه. سال دوم، شماره دو و سه (تابستان و پاییز ۷۷-۷۴).
۱۳. مارگارت ر. مارشال. «کتابدار و کتابخانه کودکان و کودک معلول». ترجمه اسدالله آزاد. نقد و بررسی بین‌المللی آثار کتابداری، دوره ۹ (۱۹۷۷) ص ۱۸۳-۱۹۶ چاپ شده در فصل‌نامه پیام کتابخانه. سال دوم، شماره اول، بهار ۱۳۷۱. ص ۳۹-۳۷.
۱۴. سید راشد حسین. «برخی ترجمه‌های برجسته به فارسی به روزگار اکبرشاه». ترجمه اسدالله آزاد.
۱۵. کیهانو میاثو. «بودن یا نبودن» کتابخانه‌های عمومی و انقلاب جهانی دانش. گزیده مقالات ایفلا ۹۸ ترجمه اسدالله آزاد.
۱۶. آمنو آپودو، آنورما. «انجمن کتابداران کشورهای مشترک‌المنافع». گزیده مقالات ایفلا ۹۸. ترجمه اسدالله آزاد.
۱۷. اوی انما. «کتابخانه‌های استونی» ترجمه اسدالله آزاد. برای دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی.
۱۸. استان مید. «کتابخانه‌های زیمباوه» ترجمه اسدالله آزاد. برای دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی.
۱۹. حمد الهادی. «کتابخانه‌های امارت متحده عربی». ترجمه

اسدالله آزاد. برای دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی.
۲۰. الکس لیتسون. «ویلیام فردریک پول». ترجمه اسدالله آزاد.
برای دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی.
۲۱. هیپولیتو اسکولار - سویرینو. «کتابخانه‌های اسپانیا». ترجمه
اسدالله آزاد. برای دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی.

عنوان پایان نامه دکتری:

Azad, Asadollah. Jab
satisfaction of Para Professiond
Libvavions: A Comprative Study
of Public and departments in
selected university Libraries.
Pensilvania: Pitzburg university,
1978.

فهرست راهنمایی پایان نامه کارشناسی ارشد:

- نادری پور، سوسن. بررسی میزان همپوشانی مجلات و مقالات
چکیده‌نامه زیست‌شناسی و نمایه ایندکس مدیکوس در زمینه‌های
باکتری. به راهنمایی اسدالله آزاد. تهران: دانشگاه علوم پزشکی
ایرانی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، ۱۳۷۲.
- سلیمان‌زاده، عباس. - مقایسه دو پایگاه اطلاعاتی مدلاین
وسینال. به راهنمایی اسدالله آزاد. تهران: دانشگاه علوم پزشکی ایران،
دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، ۱۳۷۲.
- مدیر امانی، پروانه. بررسی ذخیره و بازیابی مدارک و اطلاعات
دانشگاه‌های کشور در کتابخانه‌های مرکزی علوم پزشکی و ارائه
پیشنهادهایی در جهت بهبود روش‌های بازیابی و ذخیره. به راهنمایی
اسدالله آزاد. تهران: دانشگاه علوم پزشکی ایران، دانشکده مدیریت و
اطلاع‌رسانی پزشکی ۱۳۷۳.
- ملایی مقدم، گلناز. بررسی موثر بر تبدیل پایان‌نامه‌های
کارشناسی ارشد و دکتری به شکل مقاله‌های علمی - پژوهشی در
مجله به راهنمایی اسدالله آزاد. مشهد: دانشگاه فردوسی، دانشکده
روانشناسی و علوم تربیتی، ۱۳۷۹.
- منصوریان، یزدان. بررسی میزان و عوامل موثر بر رضایتمندی
استفاده‌کنندگان از خدمات اطلاع‌رسانی رایانه‌ای کتابخانه‌های
دانشگاه فردوسی مشهد، به راهنمایی اسدالله آزاد. مشهد: دانشگاه
فردوسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، ۱۳۸۰.
- اکرمی، مهین. بررسی امکانات و نیازهای اطلاعاتی
کارخانه‌های صنایع غذایی شهر مشهد. به راهنمایی اسدالله آزاد. -
مشهد: دانشگاه فردوسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، ۱۳۸۰.
- نصراللهی، نورالله. بررسی عوامل بازدارنده و مشوق
فعالیت‌های علمی - پژوهشی اعضای هیات علمی گروه‌های
کتابداری کشور. به راهنمایی اسدالله آزاد. مشهد: دانشگاه فردوسی.
دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی. ۱۳۸۰.

چ) فهرست سخنرانی‌های ایراد شده در گردهمایی‌ها

۱. آزاد، اسدالله. «نشر الکترونیکی و پیامدهای آن برای
کتابخانه‌ها و کتابداران پزشکی». ایراد شده در ایران، ۱۶-۱۷ اسفندماه
۱۳۶۷، مشهد، دانشگاه علوم پزشکی.
۲. آزاد، اسدالله. «نقش اطلاعات در انتقال تکنولوژی». ایراد شده
در: کنفرانس تکنولوژی و اطلاعات. ۳ و ۴ تیرماه ۱۳۶۹. سازمان
پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران.
۳. آزاد، اسدالله. «کتابداری و اطلاع‌رسانی در عصر حاضر». ایراد
شده در: نخستین گردهمایی کتابداران دانشگاه فردوسی مشهد،
مشهد ۱۳۷۰/۱۱/۲۴.
۴. آزاد، اسدالله. «پایگاه‌های داده‌های پیوسته». ایراد شده در:
سلسله سخنرانی‌های گروه کتابداری دانشکده علوم تربیتی دانشگاه
فردوسی مشهد، مشهد ۱۳۷۱/۲/۲۷.
۷. آزاد، اسدالله. «لزوم پایبندی به اصول اخلاقی در
اطلاع‌رسانی». ایراد شده در: اولین سمینار بررسی نقش اطلاع‌رسانی
در تحقیق در توسعه. تهران ۱۸-۱۹ اردیبهشت ۱۳۷۲.
۵. آزاد، اسدالله. «واپس نگری به کاربرد تکنولوژی در کتابداری
اطلاع‌رسانی». ایراد شده در: دومین سمینار اطلاع‌رسانی و کتابداری،
توسعه نظام و مدیریت. اصفهان ۴-۵ آبان ۱۳۷۱.
۶. آزاد، اسدالله. «فلسفه خدمات مرجع در کتابخانه‌های
دانشگاهی». ایراد شده در: سمینار نقش کتابخانه مرکزی در دانشگاه.
مشهد، ۷ آذر ۱۳۷۱.
۷. آزاد، اسدالله. «نظام‌های اطلاع‌رسانی و نحوه بهره‌جویی از
آنها». ایراد شده در سخنرانی‌های ادواری دانشکده علوم دانشگاه
فردوسی مشهد، ۷ مهرماه ۱۳۷۳.
۸. آزاد، اسدالله. «تکنولوژی اطلاعات و توسعه ملی در جهان
سوم». ایراد شده در: گروه کتابداری دانشگاه علوم تربیتی و
روانشناسی دانشگاه تبریز. ۱۴ آبان ۱۳۷۳.
۹. آزاد، اسدالله. «بررسی مسائل درون سازمانی و برون سازمانی
پژوهش در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاهی». مشهد ۸-۷ اردیبهشت
۱۳۷۳.
۱۰. آزاد، اسدالله. «نظام ملی اطلاع‌رسانی». ایراد شده در تهران:
برق منطقه‌ای.
۱۱. آزاد، اسدالله. «کاربرد تکنولوژی اطلاعات در کتابداری و
اطلاع‌رسانی» تبریز: دانشگاه تبریز، ۱۳۷۳.